

SISTEM SOCIJALNE POMOĆI U BOSNI I HERCEGOVINI: ZANEMARENI POTENCIJAL AKTIVNIH SOCIJALNIH POLITIKA

Autor: Amar Numanović

U aktuelnim raspravama o nedostacima i mogućim reformama sistema socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini, uglavnom se zanemaruje problem nedovoljne usklađenosti i neintegriteta socijalnih politika sa politikama tržišta rada, odnosno nedovoljno razvijena aktivacijska komponenta socijalnih mjera. Stoga je osnovni cilj ovoga teksta predstaviti aktuelne politike i trendove Evropske unije u oblasti socijalnih politika, naročito se fokusirajući na aktivacijsku dimenziju ovih politika, te analizirati postojeće stanje i institucionalni okvir u BiH u ovom kontekstu. Formulirano je nekoliko preporuka sa ciljem unapređenja postojećeg sistema socijalne zaštite u pravcu stvaranja pretpostavki za realizaciju njegove inkluzivne funkcije i implementacije aktivnih socijalnih politika.

SAŽETAK

1. UVOD

Spor privredni oporavak, loše makroekonomske performanse i neadekvatno ekonomsko upravljanje u poslijeratnom, tranzicijskom, periodu, dodatno pogoršani utjecajima finansijske krize iz 2008. godine, rezultiraju kontinuirano visokom stopom nezaposlenosti¹, velikim brojem radno sposobnog stanovništva isključenog sa tržišta rada² te, posljedično, visokom stopom siromaštva u Bosni i Hercegovini (BiH), kao i usložnjavanjem problema socijalne isključenosti³. Prema podacima iz 2011. godine, 17,9% stanovništva u BiH živi u relativnom siromaštvu, 8% na granici⁴ relativnog siromaštva⁵, dok se procjenjuje da u apsolutnom siromaštvu⁶ živi 23,4% građana⁷. Osim toga, neke procjene govore da u BiH u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti živi oko 58% populacije⁸.

Unatoč lošim indikatorima tržišta rada, visokoj stopi siromaštva i velikom broju osoba u stanju socijalne potrebe, sistem soci-

jalne pomoći u BiH nedovoljno je razvijen i neefikasan. Dosadašnje analize ukazuju na tri osnovna niza problema sistema socijalne pomoći u BiH: (1) fiskalna neodrživost, (2) niska efikasnost i (3) nejednakosti u pristupu socijalnoj pomoći.

Ukupna izdvajanja za socijalnu zaštitu⁹ u BiH u 2011. godini činila su 17,1% bruto domaćeg proizvoda (BDP)¹⁰. Na socijalne transfere koji se ne temelje na osiguranju (stalna socijalna pomoć, pomoć porodicama sa djecom, pomoć osobama sa neratnim invaliditetom, pomoć civilnim žrtvama rata te pomoć boračkoj populaciji i sličnim kategorijama)¹¹ odlazi oko 4% BDP-a¹². Iako ne postoji potpuni konsenzus o tome da li su postojeća izdvajanja na ove transfere prekomjerna – pri čemu dio autora tvrdi da se radi o izrazito visokom udjelu rashoda za socijalnu pomoć u ukupnom BDP-u¹³, dok drugi, pak, smatraju da BiH, u komparativnoj perspektivi, pripada grupi zemalja umjerenih potrošača¹⁴ – mnoge analize upozoravaju na to da postojeći nivo izdvajanja nije fiskalno održiv, dok,

sa druge strane, aktuelna shema socijalne pomoći ne polučuje potrebni socijalni i ekonomski efekt¹⁵. Međutim, potrebno je imati u vidu da otprilike svega 1/4 izdvajanja za socijalnu pomoć u BiH ima karakter socijalne pomoći siromašnima i socijalno isključenima, dok ostatak odlazi na statusno bazirane beneficije za boračku populaciju i njihove porodice¹⁶, te se stoga, sa pravom, može utvrditi da je efektivni utrošak na socijalnu pomoć u BiH¹⁷ oko 1% BDP-a¹⁸.

Kada je riječ o neefikasnosti postojećeg sistema socijalne pomoći, ona se, prvenstveno, ogleda u niskoj alokativnoj i funkcionalnoj efikasnosti. Drugim riječima, naknade iz programa socijalne pomoći loše su programirane i usmjerene, sa niskom stopom obuhvata, dok su, istovremeno, njihovi prosječni iznosi nedovoljni da bi osobe u stanju socijalne potrebe izvukle iz siromaštva. S obzirom na veliki udio gotovinskih transfera koji nisu bazirani na imovinskom cenzusu¹⁹, na kvintil najsiromašnijeg stanovništva otpada tek 18% sredstava iz sistema socijalne pomoći, po čemu BiH pripada zemljama sa najlošije usmjerenim naknadama za socijalnu pomoć²⁰. Osim toga, civilne naknade (naročito novčani transferi za siromašne i programi zaštite djece) su niske²¹, dok prosječni iznos socijalnih naknada iznosi tek oko 1/5 najniže plaće u BiH²², što ne garantira minimum potreban za život niti doprinosi smanjenju siromaštva te, na koncu, ne uspijeva spriječiti intergeneracijsku transmisiju siromaštva.

Na koncu, postojeći ustroj socijalne pomoći proizvodi nejednakosti među korisnicima, i to po osnovu mjesta prebivališta (teritorijalne nejednakosti) i po osnovu socijalne kategorije kojoj korisnik pripada (statusne, odnosno kategorijalne nejednakosti). Osim što postoje značajne razlike u kriterijima, obimu i izdašnosti socijalnih naknada među entitetima, poseban problem predstavljaju nejednakosti koje proizvode različito regulirani sistemi socijalne pomoći na kantonalnom nivou u FBiH. Među kantonima naročito variraju iznosi

za stalnu novčanu pomoć i novčanu pomoć za porodice, dok u nekim kantonima određene socijalne usluge ne postoje²³. Također, problem predstavljaju i nejednakosti među različitim kategorijama korisnika socijalne pomoći, pri čemu su najznačajnije razlike u kriterijima i visini naknada između korisnika sa ratnim i neratnim invaliditetom. Tako su, naprimjer, maksimalne socijalne naknade koje mogu ostvariti osobe sa neratnim invaliditetom čak za oko pet puta niže od maksimalne naknade koju mogu ostvariti ratni vojni invalidi sa istim stepenom invaliditeta, a niže su i od naknada koje ostvaruju civilne žrtve rata.²⁴

Ipak, u aktuelnim raspravama o nedostacima i mogućim reformama sistema socijalne zaštite, uglavnom se zanemaruje problem nedovoljne usklađenosti i neintegriteta socijalnih politika sa politikama tržišta rada, odnosno nedovoljno razvijena aktivacijska komponenta socijalnih mjera. Iako je u zemljama Evropske unije (EU) ovo pitanje odavno dospjelo na agendu donosilaca odluka, u BiH su se debate o sistemu socijalne pomoći uglavnom koncentrirale oko ranije navedena tri niza problema. Stoga je glavni cilj ovoga teksta predstaviti aktuelne politike i trendove EU u oblasti socijalnih politika, naročito se fokusirajući na aktivacijsku dimenziju ovih politika, te analizirati postojeće stanje i institucionalni okvir u BiH u ovom kontekstu. Na osnovu identificiranih nedostataka, formulirano je nekoliko preporuka sa ciljem unapređenja postojećeg sistema socijalne zaštite u pravcu stvaranja pretpostavki za realizaciju njegove inkluzivne funkcije i implementacije aktivnih socijalnih politika.

2. POLITIKE I TRENDOWI EVROPSKE UNIJE U OBLASTI SOCIJALNIH POLITIKA: PARADIGMA AKTIVNE SOCIJALNE DRŽAVE

Sredinom 90-ih godina prošlog stoljeća u EU dolazi do značajne promjene diskursa o socijalnoj zaštiti. U nastojanju da se odgovori tadašnjim internim izazovima u

EU – kao što su konsolidacija evropskog ekonomskog i socijalnog prostora i mobilnost radne snage unutar EU, finansijska održivost sistema socijalne zaštite zemalja članica, promijenjena priroda rada i potreba veće fleksibilizacije radnih odnosa, demografsko starenje stanovništva itd. – učinjeni su prvi koraci ka “aktivaciji” socijalnih politika sa nastojanjem da postanu podsticajne za zapošljavanje (engl. employment-friendly) i da budu značajnim produktivnim faktorom²⁵. U suštini, novi pristup baziran je na većoj integraciji socijalnih politika i politika tržišta rada kako bi se osigurao bolji transfer između sistema socijalne zaštite i formalnog tržišta rada, uz istovremeno jačanje i unapređenje socijalnih institucija i usluga. Time su se nastojale stvoriti pretpostavke za izgradnju aktivne socijalne države.

Tokom 2000-ih godina (tzv. “lisabonska dekada”) učvršćen je okvir u domenu politika za aktivan pristup borbi protiv nezaposlenosti, socijalne isključenosti i siromaštva, baziran na sinergiji mjera socijalne pomoći, socijalnih usluga i aktivnih politika zapošljavanja. Naime, Lisabonskom strategijom iz marta 2000. godine, Evropsko vijeće je, kao jedan od strateških ciljeva EU, predvidjelo modernizaciju evropskog socijalnog modela kroz investiranje u humani kapital i izgradnju aktivne socijalne države²⁶, čime se promovira sveobuhvatniji, aktivniji i dugoročniji pristup socijalnim politikama i borbi protiv nezaposlenosti i siromaštva.

Slijedeći strateške ciljeve Lisabonske strategije, Evropska komisija je 2008. godine izdala preporuke zemljama članicama o aktivnoj inkluziji osoba isključenih sa tržišta rada, ohrabrujući članice da usvoje i implementiraju strategije i politike aktivne inkluzije bazirane na sinergiji tri stuba socijalnih politika²⁷:

1. Odgovarajući minimalni prihodi: Zemlje članice trebaju prepoznati i implementirati pravo osobe na adekvatne resurse i socijalnu pomoć kao dio cjelovitih i konzistentnih politika u borbi protiv socijalne

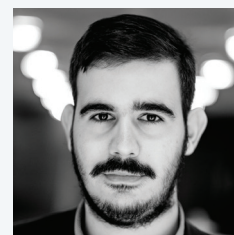
isključenosti, uz istovremenu podršku (re) integraciji na tržište rada. Ovakvi prihodi, između ostalog, podrazumijevaju i tzv. beneficije za rad (engl. in-work benefits), kojima se nastoji suzbiti “siromaštvo zaposlenih” (engl. in-work poverty).

2. Inkluzivno tržište rada: Zemlje članice trebaju pružiti podršku osobama koje su radno sposobne da pristupe, nanovo pristupe ili ostanu u zaposlenju koje najbolje odgovara njihovim kapacitetima za rad. Posebna pažnja se posvećuje i unapređenju kvaliteta radnih mjesta, institucionalnom suočavanju sa problemom segmentacije tržišta rada, stimulaciji i finansijskim podsticajima zapošljavanju te uklanjanju barijera i destimulativnih faktora za ulazak na formalno tržište rada.

3. Pristup kvalitetnim uslugama: Zemlje članice trebaju osigurati pružanje adekvatne socijalne podrške onima kojima je neophodna, sa ciljem promocije socijalne i ekonomske inkluzije, odnosno podrške aktivnoj društvenoj participaciji. Naglasak se stavlja na pristupačnost i jednaku dostupnost socijalnih usluga za sve kojima su potrebne.²⁸

Ideja vodilja ovih preporuka jeste uvjerenje da se na postojeće socioekonomske probleme – naročito siromaštvo i nezaposlenost – mora odgovoriti integralnim nizom opsežnih socijalnih mjera i politika, što, prvenstveno, podrazumijeva dopunu socijalnih naknada aktivnim mjerama zapošljavanja i osiguranjem pristupa socijalnim uslugama²⁹. Takvim se pristupom³⁰ reducira efekt zatvaranja u socijalnu pomoć, tj. podstiče izlazak iz stanja socijalne potrebe, postiže viši stepen očuvanja humanoga kapitala s obzirom na to da promovira uključenost u formalno tržište rada te, na koncu, promovira dugoročno ulaganje u ljudske potencijale³¹.

Principi i opredjeljenje za aktivnu socijalnu državu potvrđeni su i stateškim ciljevima EU za period 2010–2020. godine, utvrđenim strategijom Evropa 2020,³² u kojoj, vodeći se predviđenim modelom i principima *fleksigurnosti*³³ i socijalne tržišne

Amar Numanović je student master studija “Ekonomija i upravljanje javnim sektorom i okolišem” koga u suradnji realizuju Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu i Ekonomski fakultet Univerziteta u Ljubljani. U 2015. godini je magistrirao na Odsjeku za komparativnu književnost i bibliotekarstvo Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu u oblasti socijalne epistemologije i politika znanja. Od 2012. do 2013. godine je radio u Centru za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu. Radio je i kao volonter na istraživanjima (internship program) pri UNDP-u Republike Srbije. Od 2014. godine zaposlen je u Centru za društvena istraživanja Analitika i trenutno radi na poziciji mlađeg istraživača u oblasti socijalnih politika. Područja njegovog trenutnog istraživačkog interesa su politike tržišta rada (sa naglaskom na aktivne mjere zapošljavanja i aktivnu inkluziju), ekonomija javnog sektora i politike ekonomskog razvoja.

ekonomije za 21. stoljeće, inkluzivni rast predstavlja jedan od tri osnovna stuba strateškog ekonomskog i društvenog razvoja EU. Ovom su strategijom ponovljeni principi socijalnog ulaganja³⁴, investiranja u razvoj ljudskih potencijala, modernizaciju i inkluzivnost tržišta rada te modernizaciju sistema socijalne zaštite sa ciljem povećanja zaposlenosti, borbe protiv siromaštva, jačanja socijalne kohezije i povećanja kompetitivnosti evropske privrede.

Ukratko rečeno, postojeći standardi i trendovi u oblasti socijalnih politika u EU orijentirani su ka izgradnji aktivnih socijalnih politika, komplementarnih politikama tržišta rada, uz istovremeno osnaživanje socijalnih prava i institucija te dugoročno investiranje u ljudske potencijale, a sa ciljem postizanja što veće protočnosti ka formalnim tržištima rada i osiguravanja višeg stepena ekonomske samostalnosti i društvene uključenosti osoba u socijalnoj potrebi.

3. STANJE I PERSPEKTIVE AKTIVNIH SOCIJALNIH POLITIKA U BOSNI I HERCEGOVINI

Strateško opredjeljenje BiH u domenu socijalnih politika u izvjesnoj je mjeri na tragu međunarodnih standarda i trendova³⁵. Tako je jedan od šest prioriteta strateških ciljeva, definiranih Strategijom razvoja BiH 2010–2013. godine bio “povećanje socijalne uključenosti, podizanje participacije neaktivnog, obeshrabrenog stanovništva i ponovna integracija u društveni život, tržište rada te izjednačavanje mogućnosti za isti”³⁶. U skladu sa ovim strateškim opredjeljenjem, u nacrtu, nikad usvojene, Strategije socijalnog uključivanja BiH 2010–2013. godine predviđeno je dizajniranje socijalne politike stavljene u funkciju zapošljavanja, pri čemu bi primarni fokus bio na pružanju podrške i razvoju znanja i vještina osoba na putu zaposlenja i ekonomskog osamostaljenja³⁷. Time je zapošljavanje prepoznato kao primarna podloga socijalnog uključivanja i aktivne socijalne zaštite, odnosno kao integralni dio sistema socijalne zaštite³⁸.

Ovakvoj strateškoj orijentaciji i pristupu komplementarna je i Strategija zapošljavanja BiH 2010–2014. godine, čiji je glavni cilj, između ostalog, promovirati socijalnu uključenost i inkluzivni rast, pri čemu je jedna od osnovnih poluga za ostvarivanje ovoga cilja razvoj efikasnih aktivnih mjera zapošljavanja i “aktiviranje” pasivnih intervencija na tržištu rada kako bi se stimuliralo aktivno traženje posla³⁹. Stoga se može zaključiti da su politike tržišta rada u BiH, utvrđene ovom Strategijom, usklađene sa “pristupom iz Evropske strategije zapošljavanja kojim se podržavaju aktivne politike inkluzije”⁴⁰.

Unatoč strateškom opredjeljenju i ciljevima definiranim ovim strateškim dokumentima, koji su, kako je ranije naglašeno, u izvjesnoj mjeri na tragu politika i standarda EU, u proteklom periodu nije izgrađeno adekvatno institucionalno okruženje koje bi stvorilo pretpostavke za “aktivaciju” socijalnih politika, odnosno njihovu integraciju sa politikama tržišta rada. Samim tim, potencijali ovoga pristupa ostali su nerealizirani, dok se fokus zadržao na pasivnom pristupu socijalnim politikama i politikama zapošljavanja. Osim toga, iako je aktuelnim reformskim prijedlozima i mjerama, definiranim Reformskom agendom za BiH⁴¹ i Programom ekonomskih reformi za 2016–2018. godinu⁴², planirana reforma sistema socijalne zaštite, ovom pitanju nije posvećena značajnija pažnja.

Mada se može identificirati niz nedostataka u postojećim socijalnim politikama u BiH, ovdje ćemo se osvrnuti na nekoliko značajnijih u domenu aktivacije i uključivanja korisnika socijalne pomoći na tržište rada, koji trebaju biti uzeti u obzir u budućim reformama sistema socijalne zaštite i tržišta rada.

3.1. Nerazvijene aktivne politike zapošljavanja

Iako aktivne politike zapošljavanja⁴³ imaju značajnu ulogu u smanjenju nezaposlenosti, naročito one dugoročne, čije suzbijanje predstavlja osnovni cilj ovih

politika, te iako imaju značajnu inkluzivnu funkciju i potencijal, one su u BiH razvijene tek u rudimentarnom obliku i uglavnom se odnose na programe sufinansiranja zapošljavanja⁴⁴.

Javna potrošnja na aktivne mjere zapošljavanja je niska i u 2015. godini iznosila je 0,15% BDP-a⁴⁵, dok su, poređenja radi, zemlje EU28 za aktivne mjere zapošljavanja u 2011. godini u prosjeku izdvajale 0,45% BDP-a⁴⁶. Osim toga, postojeća prioritizacija izdvajanja na politike zapošljavanja akcent stavlja na pasivne mjere i finansiranje administrativnih troškova, dok aktivne mjere uglavnom imaju tercijarni značaj i finansiraju se iz preostalih sredstava⁴⁷.

Obuhvat i ciljanje korisnika aktivnim mjerama zapošljavanja također nisu zadovoljavajući. Tako je u 2015. godini tek 2,4% nezaposlenih bilo obuhvaćeno aktivnim mjerama zapošljavanja, pri čemu je manje od 1/5 od ukupnog broja učesnika u ovim programima bilo uključeno u programe dodatnog obrazovanja i usavršavanja⁴⁸, dok je akcent, kao i ranijih godina, stavljen na finansiranje zapošljavanja i kreiranje radnih mjesta⁴⁹. Nadalje, kada je riječ o ciljanju, većina ciljanih programima sufinansiranja zapošljavanja su mladi sa visokim obrazovanjem, koji pripadaju lakše zapošljivim kategorijama, tj. imaju veće izgleda za uključivanje na formalno tržište rada⁵⁰.

Kada je riječ o programskoj orijentaciji i portfelju aktuelnih politika zapošljavanja, one su fokusirane na subvencioniranje novog zapošljavanja⁵¹. Iako su programi osposobljavanja od izuzetnog značaja u kontekstu strukturalne i dugoročne nezaposlenosti, kao i inkluzije korisnika socijalnih usluga, programski i institucionalni kapaciteti za edukaciju i obuke u okviru aktivnih politika zapošljavanja u BiH nedovoljno su razvijeni: trenutno u BiH postoje tek dva centra za stručno osposobljavanje i obuku, pri čemu njihov status nije sistemski riješen⁵².

Na koncu, aktivne politike zapošljavanja nedovoljno su koordinirane sa sistemom

socijalne pomoći i, u tom smislu, transfer između ova dva sistema još uvijek nije zadovoljavajući. Iako, u izvjesnom smislu, postoje dizajnirani programi aktivnih mjera zapošljavanja za teže zapošljive i ranjive kategorije⁵³, ne postoji strateški i dugoročni pristup aktivaciji korisnika socijalne pomoći sa ciljem njihovog osposobljavanja i uključivanja na tržište rada.

3.2. Destimulacija uključivanja na formalno tržište rada

U dosadašnjim debatama i analizama postojećeg sistema socijalne pomoći u BiH, upozoravano je na destimulirajuće efekte visine i karaktera naknada zasnovanih na statusu ili, preciznije, boračkih naknada, na aktivno traženje posla i osnaživanje "sive ekonomije", s obzirom na to da one nerijetko ciljaju radno sposobno stanovništvo koje nužno nije u stanju socijalne potrebe.⁵⁴ Sa druge strane, nedovoljno pažnje posvećivano je destimulirajućim efektima postojećih shema socijalne pomoći na uključivanje u formalno tržište rada kod domaćinstava u socijalnoj potrebi, tj. onih naknada koje su zasnovane na imovinskom cenzusu.

Naime, socijalne naknade u BiH izuzetno su niske i nedovoljne da domaćinstvo izvu-ku iz siromaštva⁵⁵. Imajući u vidu iznose prosječnih neto plaća u entitetima⁵⁶, mjesečni dohodak na bazi socijalne naknade izuzetno je nizak i, ukoliko nije praćen drugim prihodima, ne osigurava minimalne egzistencijalne potrebe osobe ili domaćinstva⁵⁷.

Ipak, aktuelni zakonski okvir predviđa gubitak prava na socijalnu naknadu ili redu- ciranje njenog iznosa za domaćinstva koja ostvare prihode po drugom osnovu u izno- su iznad granice prihoda na osnovu koje se ostvaruje pravo na socijalnu pomoć zasno- vanu na imovinskom cenzusu. Uzevši u ob- zir da kategorije korisnika socijalne pomo- ci – s obzirom na često nisku sposobnost za rad, pretežno nisku kvalificiranost, če- sto dugoročnu nezaposlenost, pripadnost socijalno isključenim i teško zapošljivim

kategorijama itd. – vrlo često nisu u mogućnosti naći bolje plaćena zaposlenja, ovakav zakonski okvir destimulira potpuno ili parcijalno uključivanje na formalno tržište rada i prihvatanje angažmana na povremenim poslovima. Stoga postojeći ustroj svakako doprinosi “zatvaranju” u stanje socijalne potrebe i podstiče rad na neformalnim tržištima rada.

Kao odgovor na slične probleme, mnoge zemlje nastoje razviti što efikasnije programe aktivacije, koji podrazumijevaju zadržavanje socijalnih prava osobe uz istovremeni podstrek i stvaranje pretpostavki za uključivanje na tržište rada. Jedna od takvih mjera, koja u posljednje dvije decenije postaje sve popularnijom u zemljama EU i OECD-a⁵⁸, jeste uvođenje različito dizajniranih beneficija za rad (engl. in-work benefits). Beneficije za rad podrazumijevaju naknade i olakšice⁵⁹ za zaposlenja sa niskim dohotkom i uglavnom su usmjerene ka korisnicima socijalne pomoći ili naknada za nezaposlenost, koji zbog male razlike između socijalnih naknada koje primaju i dohotka od potencijalnog rada uglavnom nisu stimulirani prihvatiti formalno zaposlenje, niskokvalificiranim radnicima⁶⁰ te radnicima sa niskim primanjima (koji rade za minimalnu plaću ili rade nepuno radno vrijeme), naročito ukoliko su iz porodica sa djecom⁶¹. Cilj ovih beneficija jest ohrabriti uključivanje korisnika socijalnih naknada na formalno tržište rada⁶², ublažiti siromaštvo⁶³, te utjecati na redukciju tzv. “radnog siromaštva” (engl. in-work poverty). Unatoč sve raširenijoj primjeni beneficija za rad kao bitne komponente aktivacijskih strategija, u BiH ova mjera nije inkorporirana u postojeće socijalne programe ili programe aktivnih mjera zapošljavanja, niti je dijelom šire debate o sistemu socijalne zaštite u BiH.

3.3. Nerazvijene socijalne usluge

Adekvatan institucionalni okvir za aktivne socijalne politike podrazumijeva dobro dizajnirane, kvalitetne i pristupačne socijalne usluge⁶⁴. Ipak, sistem socijalne zaštite u

BiH pati od brojnih problema i manjkavosti u ovom domenu.

Kada je riječ o socijalnim uslugama u BiH, one su uglavnom nerazvijene, ograničene ili nedostajuće. Tako se, naprimjer, korisnici socijalne pomoći suočavaju sa problemima pristupu čak i osnovnim uslugama, kao što je zdravstvena zaštita, pri čemu osobe u stanju socijalne potrebe nerijetko nisu u mogućnosti osigurati lijekove ili medicinski tretman potrebne za saniranje ili liječenje tjelesnog invaliditeta ili bolesti,⁶⁵ što može voditi ka dodatnom pogoršanju zdravstvenog stanja i radne sposobnosti ovih osoba. Slično je i sa obrazovanjem – usljed izostanka socijalne podrške mnoga domaćinstva nisu u mogućnosti osigurati potrebna sredstva i uvjete za školovanje članova porodice, dok, istovremeno, nisu stvoreni adekvatni institucionalni uvjeti za inkluzivno obrazovanje, naročito u slučaju osoba sa mentalnim poteškoćama,⁶⁶ ili socijalnim stanovima (engl. social housing) za domaćinstva u stanju socijalne potrebe i ranjive kategorije koji nemaju riješen stambeni status. Ovakvo stanje dodatno usložnjava mogućnosti adekvatne ekonomske i društvene inkluzije socijalnih kategorija stanovništva.

Pored toga, neadekvatne socijalne usluge mogu destimulirati uključivanje na formalno tržište rada. Tako, naprimjer, stalna novčana pomoć nerijetko nije adekvatno popraćena dodatnim socijalnim i drugim (zdravstvenim, obrazovnim i sl.) uslugama i mjerama materijalnog zbrinjavanja⁶⁷ kao ni mjerama koje bi korisnicima omogućile društvenu integraciju i viši stepen ekonomske samostalnosti. Na taj se način, naprimjer, dešava da korisnici stalne novčane pomoći koji skrbe o članovima porodice kojima je potrebna tuđa njega (osobe sa fizičkim ili mentalnim poteškoćama, nemoćne osobe i sl.) ili su samohrani roditelji nisu u mogućnosti prihvatiti povremene poslove ili stalno zaposlenje ili, pak, nisu u mogućnosti uključiti se u društveni život s obzirom na to da nemaju adekvatnu institucionalnu podršku za zbrinjavanje članova porodice o kojima skrbe,

što onemogućava ili destimulira njihovo traženje zaposlenje i rezultira perpetuiranjem stanja socijalne potrebe⁶⁸.

Na koncu, u BiH nije adekvatno uređen pravni i institucionalni okvir za razvoj⁶⁹ socijalnih inovacija⁷⁰ koji bi omogućio diversifikaciju socijalnih usluga, podizanje njihovog kvaliteta, bolju uključenost te, naposljetku, omogućio veće učestće osoba u stanju socijalne potrebe i civilnog društva u njihovo kreiranje i implementaciju.

4. ZAKLJUČAK

Postojeći sistem socijalne pomoći u BiH iznevjerava svoju inkluzivnu funkciju. Osim što ne uspijeva utjecati na smanjenje siromaštva i značajnije podići kvalitet života osoba u stanju socijalne potrebe, sistem socijalne pomoći ne podstiče razvoj ljudskih potencijala, ne ohrabruje, pa čak i destimulira, potpuno ili parcijalno uključivanje na formalno tržište rada, koje bi korisnicima socijalnih usluga trebalo osigurati viši stepen ekonomske samostalnosti i doprinijeti njihovoj boljoj društvenoj integraciji. Takvo je stanje, u velikoj mjeri, posljedica nedovoljno razvijenog i reaktivnog modela socijalne pomoći.

Kako bi se osigurao aktivan i inkluzivan sistem socijalne pomoći, BiH bi trebala težiti reformi sistema socijalne zaštite u skladu sa, integralno shvaćenim, evropskim principima aktivne socijalne države. Takav pristup podrazumijeva bolju integraciju politika tržišta rada i socijalnih politika, odnosno “aktivaciju” socijalnih politika sa ciljem poboljšanja efekata socijalnih mjera.

Imajući u vidu da se tržište rada u BiH suočava sa strukturalnom i dugoročnom nezaposlenošću te izrazito niskom stopom aktivnosti radno sposobnog stanovništva, može se očekivati da bi snažnija orijentacija socijalnih politika ka tržištu rada dovela do povećanja efektivnosti i efikasnosti sistema socijalne pomoći kroz redukciju efekta “zatvaranja” u stanje socijalne

potrebe, prevenciju “osipanja” ljudskih potencijala u slučaju dugoročne nezaposlenosti, prevenciju i smanjenje efekata koji vode ka pojavi tzv. intergeneracijske transmisije siromaštva, izbjegavanje destimulativnih efekata socijalnih naknada na zapošljavanje itd. Drugim riječima, može se pretpostaviti da bi veća protočnost između socijalne skrbi i tržišta rada, uz paralelnu izgradnju i jačanje socijalnih usluga i institucija inkluzivnog tržišta rada (npr., kroz socijalno poduzetništvo, beneficije za rad za teško zapošljive kategorije čije su nadnice na tržištu rada, uglavnom, niske i sl.) imali pozitivne ekonomske efekte. Time bi se, u dugoročnoj perspektivi, doprinijelo rješavanju dijela problema prisutnih i identificiranih u postojećem sistemu socijalne pomoći, a reaktivni pristup u socijalnim politikama zamijenio aktivnim i dugoročnim, u kome bi socijalni transferi predstavljali značajnu socijalnu investiciju i faktor ekonomskog razvoja.

5. PREPORUKE

Kako bi se unaprijedio postojeći sistem socijalne pomoći u BiH i stvorili uvjeti za bolju aktivaciju, potrebno je:

- stvoriti institucionalni okvir i definirati potrebne korake za integraciju socijalnih politika i politika tržišta rada, naročito aktivnih mjera zapošljavanja, sa ciljem stvaranja aktivnih socijalnih politika koje će postići najbolji mogući transfer između sistema socijalne zaštite i formalnog tržišta rada;
- bolje prioritizirati potrošnju na politike zapošljavanja i povećati javnu potrošnju na aktivne mjere zapošljavanja, povećati njihov kvalitet, opseg i obuhvat ovim mjerama te dovesti do bolje sinergije i koordiniranosti sa socijalnim mjerama kroz donošenje relevantnih politika i jačanje institucionalne saradnje centara za socijalni rad i zavoda / službi za zapošljavanje;
- jačati intersektorsku saradnju, naročito sa obrazovanjem i zdravstvom, kao i

osigurati uključenost socijalnih partnera i civilnog sektora u kreiranje politika tržišta rada i socijalnih politika;

- strateški definirati mjere aktivne inkluzije na različitim nivoima vlasti, slijedeći relevantne politike i dobre prakse EU, koje će biti prilagođene lokalnom socioekonomskom kontekstu i komplementarne budućim strategijama o razvoju, zapošljavanju i socijalnoj inkluziji, te ugrađene u aktuelne socioekonomske reforme;
- reducirati destimulirajuće efekte na zapošljavanje na formalnom tržištu rada za korisnike stalne novčane pomoći kroz uvođenje naknada za rad za zaposlenja na minimalnu nadnicu ili nadnicu koja ne osigurava minimalne egzistencijalne potrebe domaćinstva. Ove bi naknade poticale osobe u stanju socijalne potrebe da se uključuju na formalno tržište rada bez bojazni da će izgubiti stečena prava na socijalne na-

knade, te bi se time pozitivno djelovalo na sužavanje neformalnog tržišta rada. Uvođenju beneficija za rad morala bi prethoditi sveobuhvatna finansijska analiza i projekcije kako bi se utvrdio opseg ovih programa i visina naknada, te spriječili neželjeni fiskalni pritisci. Ovi bi programi mogli biti uvedeni postepeno, tako da se prioritiziraju ciljne kategorije.

- aktivno investirati u izgradnju inkluzivnih i kvalitetnih socijalnih usluga u skladu sa najboljim praksama EU. U tom smislu, naročito je važno stvoriti institucionalne pretpostavke za nesmetan i jednakopravan pristup uslugama za sve socijalne kategorije stanovništva. Značajan doprinos razvoju ovih usluga može pružiti promoviranje i jačanje kapaciteta za socijalne inovacije kojima bi se diversificirale socijalne usluge i osigurao viši stepen učešća korisnika socijalne pomoći i civilnog društva u kreiranju i implementaciji ovih usluga.

1 Stopa nezaposlenosti u BiH je u 2015. godini iznosila 27,7%, pri čemu je bilježila trend porasta u odnosu na prethodne dvije godine, dok je, istovremeno, stopa zaposlenosti izrazito niska i iznosi 31,9%. Vidjeti više u Agencija za statistiku BiH, Anketa o radnoj snazi 2015: prethodni podaci (Sarajevo: Agencija za statistiku BiH, 2015), <http://goo.gl/1ibGtj> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

2 Stopa aktivnosti, odnosno učešća radno sposobnog stanovništva na tržištu rada, izuzetno je niska i u 2015. godini je iznosila 44,1%, što predstavlja najnižu stopu u regiji zapadnog Balkana. Nadalje, čak 84,7% nezaposlenih osoba traži posao godinu i više, pri čemu više od polovine otpada na osobe koje posao traže pet godina i više, što značajno otežava reintegraciju nezaposlenih osoba na tržište rada i sa aspekta očuvanja humanoga kapitala predstavlja izuzetno negativan trend. Podaci prema: Agencija za statistiku BiH, Anketa o radnoj snazi 2015; i Agencija za statistiku BiH, Anketa o radnoj snazi 2014: konačni rezultati (Sarajevo: Agencija za statistiku BiH,

2014), <http://goo.gl/66e7L7> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

3 S obzirom na polisemantičnost i različite konceptualizacije socijalne inkluzije, potrebno je naglasiti da termin u ovom tekstu prvenstveno koristimo u odnosu na socioekonomske aspekte društvenog uključivanja (uključivanje na tržište rada, osiguravanje ekonomske samostalnosti, pristup socijalnim institucijama i uslugama itd.).

4 Agencija za statistiku BiH, Anketa o potrošnji kućanstava u BiH 2011 (Sarajevo: Agencija za statistiku BiH, 2013), <http://goo.gl/mhNVP1> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

5 Relativno siromaštvo predstavlja "potrošnju domaćinstava koji su ispod standardnog praga, koji je godišnje postavljen na 60,0% medijane mjesečnih izjednačenih izdataka domaćinstava", tj. domaćinstva čiji su "resursi (materijalni, kulturni i društveni) ograničeni u tolikoj mjeri da ih isključuju iz onog minimuma koji se traži za život u zemlji članici u kojoj žive", te se siromaštvo, stoga, utvrđuje u zavisnosti od distribucije izdataka za potrošnju

unutar stanovništva. Linija relativnog siromaštva u BiH u 2011. godini iznosila je 416,40 KM za jednočlano odraslo stanovništvo. Definicija i podaci prema: Agencija za statistiku BiH, Anketa o potrošnji kućanstava u BiH 2011, str. 63.

6 Apsolutnom linijom siromaštva definira se “vrijednost potrošnje koja je potrebna bilo kojoj osobi bez obzira na vrijeme i mjesto”, te je, stoga, “najčešće korišćena apsolutna linija siromaštva (...) ona koja se zasniva na potrošnji hrane”, odnosno na minimumu prehrambenih zahtjeva koje su postavili nutricionisti “uzimajući u obzir godine, spol i nivo napora pojedinca”. Apsolutno siromaštvo predstavlja izostanak novčanih sredstava neophodnih za adekvatno ispunjenje ovih minimalnih zahtjeva. Definicija prema: Inicijativa za bolju i humaniju inkluziju, *Siromaštvo u BiH 2011 – Trendovi i dostignuća i Indikatori adekvatnosti ciljanja budžetskih transfera za socijalnu zaštitu u BiH 2011.* (Sarajevo: IBHI, 2013), str. 7, <http://goo.gl/ltO1QJ> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

7 Inicijativa za bolju i humaniju inkluziju, *Siromaštvo u BiH 2011 – Trendovi i dostignuća i Indikatori adekvatnosti ciljanja budžetskih transfera za socijalnu zaštitu u BiH 2011.*

8 Alexandru Cojocar i Caterina Ruggeri Laderchi, “Social Exclusion in Bosnia and Herzegovina”, u *Poverty and Exclusion in the Western Balkans: New Directions in Measurement and Policy*, ur. Caterina Ruggeri Laderchi i Sara Savastano (New York: Springer, 2013).

9 Sistem socijalne zaštite čine socijalno osiguranje (usluge i naknade zasnovane na doprinosima) i socijalna pomoć (usluge i naknade koje nisu zasnovane na doprinosima). Vidjeti više u: William Bartlett, *Analiza nedostataka u oblasti politika socijalne zaštite i inkluzije u BiH* (Sarajevo: UNICEF, 2013), str. 10–11, <http://goo.gl/VGaf10> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

10 Bartlett, *Analiza nedostataka u oblasti politika socijalne zaštite i inkluzije u BiH*, str. 15.

11 Misija OSCE-a u BiH, *Pravo na socijalnu zaštitu u Bosni i Hercegovini: pitanja primjerenosti i jednakosti* (Sarajevo: Misija OSCE-a u BiH, 2012), <http://goo.gl/7YtZya> (stranica posjećena 7. 3. 2016); Vidjeti i Svjetska banka, *Bosna i Hercegovina: Izazovi i preporuke za reforme, Pregled javnih rashoda i institucija* (Svjetska banka, 2012), str. 56, <http://goo.gl/tZtfwN> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

12 Svjetska banka, *Socijalna davanja u Bosni i Hercegovini: kreiranje održivog sistema socijalne zaštite zasnovanog na stvarnim potrebama* (Svjetska banka, 2009), str. 3, <http://goo.gl/omcFWa> (stranica posjećena 7. 3. 2016); OSCE, *The Rights to Social Protection in Bosnia*

and Herzegovina: Concerns on Adequacy and Equality (OSCE Mission to Bosnia and Herzegovina, 2012), str. 7, <https://goo.gl/caldnl> (stranica posjećena 7. 3. 2016); Inicijativa za bolju i humaniju inkluziju (IBHI), *Budžetske novčane naknade za socijalnu zaštitu u BiH – Šta funkcionise, a šta ne (II): Ciljanje isplata budžetskih novčanih naknada – Teorija i iskustva iz odabranih zemalja* (IBHI, 2013), str. 1, <http://goo.gl/ueikLh> (stranica posjećena 7. 3. 2016); Initiative and Civil Action (ICVA), *Why we are not equal in rights to social protection? Analysis and recommendations* (ICVA, 2010), str. 1, <http://goo.gl/CneFu6> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

13 Vidjeti, naprimjer, Svjetska banka, *Socijalna davanja u Bosni i Hercegovini*; i IBHI, *Budžetske novčane naknade za socijalnu zaštitu u BiH*.

14 Bartlett, *Analiza nedostataka u oblasti politika socijalne zaštite i inkluzije u BiH*, str. 18.

15 Vidjeti: Svjetska banka, *Socijalna davanja u Bosni i Hercegovini*, str. 3; Svjetska banka, *Bosna i Hercegovina: Izazovi i preporuke za reforme*, str. 56.

16 Bartlett, *Analiza nedostataka u oblasti politika socijalne zaštite i inkluzije u BiH*, str. 18; i Svjetska banka, *Socijalna davanja u Bosni i Hercegovini*, str. 43.

17 Boračke naknade nisu bazirane na imovinskom cenzusu i prije predstavljaju kompenzaciju za učešće u minulom ratu, nego tradicionalno shvaćenu socijalnu pomoć.

18 U tom smislu, moguće je utvrditi da prema efektivnim izdacima za socijalnu pomoć, BiH spada među zemlje s najmanjim rashodima u ove svrhe. Vidjeti: Bartlett, *Analiza nedostataka u oblasti politika socijalne zaštite i inkluzije u BiH*, str. 19.

19 Svjetska banka, *Bosna i Hercegovina: Izazovi i preporuke za reforme*, str. 56.

20 Svjetska banka, *Socijalna davanja u Bosni i Hercegovini*, str. 4–5.

21 Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP), *Bosna i Hercegovina – Izvještaj o razvoju: godišnji izvještaj 2014.* (Sarajevo: DEP, 2015), str. 52, <http://goo.gl/RG6f5S> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

22 Svjetska banka, *Bosna i Hercegovina: Izazovi i preporuke za reforme*, str. 65.

23 OSCE, *The Rights to Social Protection in Bosnia and Herzegovina*.

24 Detaljnije Ibid.

25 Dva naročito značajna dokumenta, koja su dala konture i zacrtala kurs budućih debata i socijalnih politika EU, su: European Commission, Communication from the Commission,

The future of social protection: A framework for a European debate, COM (95) 466 (Brussels: European Commission, 1995), <http://goo.gl/N3ISSJ> (stranica posjećena 7. 3. 2016); European Commission, Communication from the Commission: Modernising and improving social protection in the European Union, COM (97) 102 (Brussels: European Commission, 1997), <http://goo.gl/UPbKv5> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

26 Council of Europe Union, Lisbon European council 23 and 24 March 2000: Presidency Conclusions, <http://goo.gl/xfddZ8> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

27 European Commission, Active inclusion of people excluded from the labour market, <http://goo.gl/tlXZHm> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

28 Ibid.; European Commission, Follow-up on the implementation by the Member States of the 2008 European Commission recommendation on active inclusion of people excluded from the labour market – Towards a social investment approach, SWD (2013) 39 (Brussels: European Commission, 2013), str. 4, <http://goo.gl/3xWd1x> (stranica posjećena 7. 3. 2016); Eurodiaconia, Briefing active inclusion (Brussels: Eurodiaconia, 2010), <http://goo.gl/3a75dL> (stranica posjećena 7. 3. 2016); “Active inclusion” European Commission, <http://goo.gl/592kPG> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

29 Vidjeti: European Commission, Active inclusion of people excluded from the labour market; i European Social Network, *Active inclusion policies in Europe 2008–2012: the impact of the European Commission's 2008 Recommendation* (An ESN Policy Review), <http://goo.gl/eaqK2a> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

30 Ipak, treba istaći da su preporuke o aktivnoj inkluziji prilikom njihove implementacije doživljavale brojne deformacije. Takvo što je posljedica nerazumijevanja koncepta aktivne inkluzije, tj. reduciranja njegovog razumijevanja na koncept aktivnih mjera zapošljavanja ili parcijalne implementacije ovih preporuka u nekim zemljama članicama gdje su uvedene aktivacijske politike uz istovremeno zanemarivanje principa pristupa kvalitetnim socijalnim uslugama i pokrivenosti adekvatnim socijalnim naknadama. Vidjeti: Hugh Frazer i Eric Marlier, *Assessment of the implementation of the European Commission Recommendation on active inclusion: A study of national policies, Synthesis report* (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013), <http://goo.gl/IQieNC> (stranica posjećena 7. 3. 2016). Također pogledati: Adeline Otto i Elsa

Laino, *Facing New Challenges: Promoting active inclusion through social innovation* (SOLIDAR, 2012), <http://goo.gl/xACAU0> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

31 Vidjeti i European Commission, Towards Social Investment for Growth and Cohesion – including implementing the European Social Fund 2014–2020, COM (2013) 83 (Brussels: European Commission, 2013), <http://goo.gl/8RAivu> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

32 European Commission, Europe 2020: A European strategy for smart, sustainable, and inclusive growth, COM (2010) 2020 (Brussels: European Commission, 2010), <http://goo.gl/kY3tgO> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

33 Vidjeti više u Mirna Jusić i Amar Numanović, *Fleksibilan rad u nefleksibilnom okruženju: Reforme institucija tržišta rada u Bosni i Hercegovini u komparativnoj perspektivi* (Sarajevo: Analitika - Centar za društvena istraživanja, 2015), str. 24–33.

34 Mjere socijalnog ulaganja (engl. social investment), integrirane u aktuelne politike EU i definirane evropskim Paketom mjera za socijalno ulaganje, u najkraćem, podrazumijevaju investiranje u osnaživanje i razvoj ljudskih potencijala, čime se, između ostalog, nastoji podstaći ekonomski rast i razvoj te spriječiti veći socijalni i ekonomski troškovi koji proizlaze iz isključenosti osoba sa tržišta rada i/ili socijalne ekskluzije. Vidjeti više u Denis Bouget et al., *Social Investment in Europe: A study of national policies 2015* (Brussels: European Commission, 2015), <http://goo.gl/ioIMMu> (stranica posjećena 7. 3. 2016); European Commission, Towards Social Investment for Growth and Cohesion.

35 S obzirom na to da u međuvremenu nisu donesene ili predložene nove strategije o razvoju, socijalnom uključivanju i zapošljavanju, ovdje kao referentni okvir koristimo posljednje kreirane strategije za državni nivo za period 2010–2013/ 2014. godine.

36 Direkcija za ekonomsko planiranje BiH, Strategija razvoja Bosne i Hercegovine, radni dokument (Direkcija za ekonomsko planiranje BiH, 2010), str. 106.

37 Direkcija za ekonomsko planiranje, Strategija socijalnog uključivanja BiH 2010–2013. godine (Direkcija za ekonomsko planiranje, 2010), str. 29.

38 Ibid., str. 29.

39 Vidjeti Vijeće ministara BiH, Strategija zapošljavanja BiH 2010–2014 (Vijeće ministara BiH, 2010).

40 Bartlett, *Analiza nedostataka u oblasti politika socijalne zaštite i inkluzije u BiH*, str. 52.

- 41 Vijeće ministara BiH, Reformska agenda za BiH za period 2015–2018. godine (Vijeće ministara BiH, 2015), <http://goo.gl/Yv1373> (stranica posjećena 7. 3. 2016).
- 42 Vijeće ministara BiH, Program ekonomskih reformi za 2016–2018. godinu (Sarajevo: Vijeće ministara BiH, 2016), <http://goo.gl/BLNF2X> (stranica posjećena 7. 3. 2016).
- 43 Aktivne politike zapošljavanja podrazumijevaju niz mjera, kao što su podrška u pronalazanju posla, edukacija i treninzi, kreiranje radnih mjesta u javnom sektoru, poticaji zapošljavanja u privatnom sektoru te poticaji samozapošljavanja, sa ciljem uvođenja što više osoba u efektivnu radnu snagu i poticanja zapošljavanja (naročito za dugoročno nezaposlene, teže zapošljive grupe i grupe u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti). Vidjeti više u Jusić i Numanović, *Fleksibilan rad u nefleksibilnom okruženju*, str. 77–81.
- 44 Vidjeti Centri civilnih inicijativa (CCI), *Analiza politika zapošljavanja u Bosni i Hercegovini*, nacrt (Sarajevo: CCI, 2013), str. 35–36.
- 45 Viljem Spruk, *Statistical Bulletin No. 5* (Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2015), str. 67, <http://goo.gl/crxiet> (stranica posjećena 7. 3. 2016).
- 46 “LMP expenditure: Total LMP measures (categories 2–7)”, EUROSTAT, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/labour-market/labour-market-policy/database> (stranica posjećena 27. 1. 2015).
- 47 Vidjeti: Jusić i Numanović, *Fleksibilan rad u nefleksibilnom okruženju*, str. 83–84.
- 48 Spruk, *Statistical Bulletin No. 5*, str. 67.
- 49 Vidjeti, naprimjer, Centar javnih službi za zapošljavanje zemalja jugoistočne Europe, *Statistički informator br. 4* (Podgorica: Zavod za zapošljavanje Crne Gore, 2013), str. 44, <http://goo.gl/lrX6Zg> (stranica posjećena 7. 3. 2016).
- 50 Direkcija za ekonomsko planiranje, Strategija socijalnog uključivanja BiH 2010–2013. godine.
- 51 Vijeće ministara BiH, Strategija zapošljavanja BiH 2010–2014., str. 26.
- 52 Direkcija za ekonomsko planiranje, Strategija socijalnog uključivanja BiH 2010–2013. godine, str. 34–35.
- 53 Vidjeti Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Plan o smjernicama politika tržišta rada i aktivnim mjerama zapošljavanja u Bosni i Hercegovini za 2015. godinu (Sarajevo: Agencija za rad i zapošljavanje BiH, 2015), <http://goo.gl/sDIUXz> (stranica posjećena 7. 3. 2016).
- 54 Vidjeti Svjetska banka, *Socijalna davanja u Bosni i Hercegovini*.
- 55 Tako, naprimjer, stalna novčana pomoć varira od 10% do 20% prosječne neto plaće i uglavnom iznosi manje od 100 KM. U RS-u taj iznos varira od 15% do 30% prosječne neto plaće, u zavisnosti od broja članova porodice. Pregled svih naknada, odakle su preuzeti i ovi podaci, moguće je pronaći u Misija OSCE-a u BiH, *Pravo na socijalnu zaštitu u Bosni i Hercegovini*.
- 56 Prosječna mjesečna plaća u 2014. godini u FBiH iznosila je 833 KM, dok je u RS-u iznosila 825 KM. Podaci prema: Federalni zavod za statistiku, Statistički bilten br. 218: Zaposlenost, nezaposlenost i plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine 2014 (Sarajevo: Federalni zavod za statistiku, 2015), str. 11; Republički zavod za statistiku, Statistički bilten br. 7: Plate, zaposlenost i nezaposlenost (Banja Luka: Republički zavod za statistiku, 2015), str. 9.
- 57 Aida Malkić i Tea Hadžiristić, *Intersekcijske nejednakosti u sistemu socijalne zaštite u BiH: rezultati empirijskog istraživanja*, ur. Edin Hodžić i Mirna Jusić (Sarajevo: Analitika - Centar za društvena istraživanja, 2016).
- 58 Iako beneficije za rad imaju nešto dužu tradiciju, njihov značaj naročito raste u posljednje dvije decenije. Trenutno je više od polovine zemalja članica OECD-a uvelo neku vrstu beneficija za rad. Osim toga, beneficije za rad postale su dijelom zvaničnih politika Evropske unije.
- 59 Dva osnovna oblika beneficija za rad su: (1) novčane naknade – namijenjene su osobama koje nisu trenutno zaposlene sa ciljem da olakšaju tranziciju iz dugoročne nezaposlenosti u zaposlenost. Iznosi ovih naknada mogu biti fiksni (engl. lump-sum payments) ili zavisni od visine plaće (engl. wage-related transfers); (2) poreski krediti (engl. tax credits) – predstavljaju posebno dizajnirane poreske olakšice usmjerene ka porodicama sa niskim prihodima, sa ciljem povećanja njihovog neto dohotka, smanjenja siromaštva te istovremenog podsticanja zapošljavanja i zadržavanja posla. Prema: Lauri Leppik, *In-work benefits: literature review* (PRAXIS Center for policy studies, 2006), <http://goo.gl/H5Fwp> (stranica posjećena 7. 3. 2016).
- 60 Richard Blundell et al., *The long-term effects of in-work benefits in a life-cycle model for policy evaluation* (London: Institute for Fiscal Studies Department of Economics, 2011), <http://goo.gl/3KkeXn> (stranica posjećena 7. 3. 2016).
- 61 Leppik, *In-work benefits*; Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), *OECD Employment Outlook 2015* (OECD, 2015), <http://goo.gl/O8YNgj> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

62 Leppik, *In-work benefits*.

63 Blundell et al., *The long-term effects of in-work benefits in a life-cycle model for policy evaluation*.

64 Vidjeti 2. poglavlje teksta.

65 Aida Malkić i Tea Hadžiristić, *Intersekcij-ske nejednakosti u sistemu socijalne zaštite u BiH: rezultati empirijskog istraživanja* i Initiative and Civil Action, *Why are we not equal in rights to health protection? Analysis and recommendations* (Initiative and Civil Action, 2010).

66 Vidjeti više u Malkić i Hadžiristić, *Intersekcij-ske nejednakosti u sistemu socijalne zaštite u BiH: rezultati empirijskog istraživanja*.

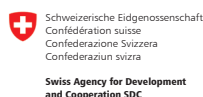
67 Bartlett, *Analiza nedostataka u oblasti politika socijalne zaštite i inkluzije u BiH*, str. 14.

68 Vidjeti više u Malkić i Hadžiristić, *Intersekcij-ske nejednakosti u sistemu socijalne zaštite u BiH: rezultati empirijskog istraživanja*.

69 Vidjeti Bartlett, *Analiza nedostataka u oblasti politika socijalne zaštite i inkluzije u BiH*, str. 74–80.

70 Socijalne inovacije mogu biti definirane kao razvoj i implementacija novih ideja (produkata, usluga i modela) sa ciljem zadovoljenja socijalnih potreba ili kreiranja novih društvenih odnosa i oblika saradnje. Uglavnom pripadaju sferi civilnog društva. U tom smislu, socijalne inovacije mogu igrati značajnu ulogu u unapređenju socijalnih usluga i promociji socijalne inkluzije. Prema: European Commission, *Guide to social innovation* (European Commission, 2013), <http://goo.gl/Ekcfqd> (stranica posjećena 7. 3. 2016); European Commission, *Social innovation: A decade of changes* (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014), <http://goo.gl/ntCmiZ> (stranica posjećena 7. 3. 2016).

Ova publikacija objavljena je u okviru projekta “(Ne)jednakosti u socijalnoj zaštiti: višerazinska analiza intersekcionalnosti u pružanju socijalne pomoći – komparativna studija”, kojeg provodi European Policy Institute – Skopje u partnerstvu sa Centrom za društvena istraživanja Analitika, a uz podršku Regionalnog programa za promociju istraživanja na Zapadnom Balkanu (RRPP).

RRPP promoviše istraživanja u oblasti društvenih znanosti na Zapadnom Balkanu (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Makedonija, Crna Gora i Srbija). Istraživanja u oblasti društvenih znanosti doprinose razumijevanju posebnih potreba za reformama u zemljama regije i pomažu u identifikovanju dugoročnih implikacija izbora određenih javnih politika. RRPP podržava istraživače pružanjem finansijske podrške istraživačkim projektima, organiziranjem metodoloških i tematskih treninga, mentorstava, kao i kroz omogućavanje međunarodne razmjene i umrežavanja istraživača. RRPP programom koordinira i upravlja Međufakultetski institut za Centralnu i Istočnu Evropu (IICEE) pri Univerzitetu u Fribourgu (Švicarska). Program u potpunosti finansira Švicarska agencija za razvoj i saradnju (SDC), Federalni odjel za inostrane poslove.

Stavovi izneseni u ovoj publikaciji su stavovi autora i ne predstavljaju nužno stavove Švicarske agencije za razvoj i saradnju (SDC) i Univerziteta u Fribourgu.

Za više informacija
kontaktirajte:

Analitika – Centar za
društvena istraživanja
www.analitika.ba
info@analitika.ba

Copyright © 2016
Analitika – Centar za
društvena istraživanja,
sva prava pridržana.